

Az alamizsnálkodás. Az imádság. A böjt

„Ügyeljetek, hogy a jót ne az emberek szeme láttára tegyétek, azért, hogy lássanak benneteket. Így semmi jutalom nem vár rátok mennyei Atyátoknál. Amikor tehát alamizsnát adsz, ne kürtöltess magad előtt, mint a képmutatók teszik a zsinagógában és az utcán, hogy dicsérjék őket az emberek! Bizony mondom nektek: megkapták jutalmukat. Te úgy adj alamizsnát, hogy ne tudja a bal kezed, mit tesz a jobb. Így alamizsnád titokban marad, és Atyád, aki a rejtekben is lát, megjutalmaz. Amikor imádkoztok, ne tegyetek úgy, mint a képmutatók, akik az emberek szeme láttára szeretnek imádkozni a zsinagógában meg az utcasarkon, hogy mutogassák magukat! Bizony mondom nektek: megkapták jutalmukat. Te, amikor imádkozol, menj be a szobába, zárd be az ajtót, s imádkozzál titokban mennyei Atyádhoz! S mennyei Atyád, aki a rejtekben is lát, megjutalmaz. ... Amikor böjtöltök, ne öltsetek olyan ábrázatot, mint a képmutatók, akik komorrá változtatják arcukat, hogy lássák böjtölésük! Bizony mondom nektek: megkapták jutalmukat. Te, amikor böjtölsz, kend meg fejedet és mosd meg arcodat, hogy ne lássák rajtad az emberek, hogy böjtölsz, hanem csak Atyád, aki a rejtekben is ott van! Akkor Atyád, aki a rejtekben is lát, megjutalmaz.”

Három esetről olvasunk a mai szentírási szakaszban. Mindhárom a zsidó vallási rituálé része, kötelező elem. Elfogadott, elvárt és elismert. A mi korunkban ezek az időről időre, az élet során ismétlődő események kevésbé vallási színezetűek, inkább kulturális, szociális, karitatív, humánus indítékúak.

Szembeűnő, hogy e három, Jézus által kiemelt vallási gyakorlatnak itt nincs pozitív vagy negatív előjele. Jézus a korabeliek számára természetes és elvárt, megkérdőjelezhetetlen vallási cselekedetből indul ki. Ez az alamizsna, az ima, és a böjt.

Lát szólag a felsorolt tetteknek nincs céljuk. Az alamizsnálkodás nem a szűkölködők megsegítése érdekében említődik, az ima sem úgy, mint az Istennel való kapcsolat kialakításának személyes, közvetlen módja, és a böjt sem úgy, mint az önnevelés egyik lehetséges, önfegyelmű célú, hangsúlyos eszköze.

Ebben a szentírási részben nem kapunk választ arra kérdésre, hogy ezek közül, vagy ezeken kívül mit kell tennünk, és mit nem, mert mi a jó és mi a rossz. Jézus elfogadó, és nagyon racionális: csak módszerről beszél; a módszerhez köti a következményt. Csak arról beszél, hogy hogyan tedd, amit teszel, mert a mód, ahogyan teszed, az utal tetteid okára és céljára, az adja meg cselekedeted értékét Isten szemében.

Miért teszel valamit? Mi a célod azzal, amit teszel? Mi az oka? Mi a tartalma? Gyerekkorunk óta arra nevelődünk, így szocializálódtunk, ezt várjuk, sőt várjuk el, erre „hajtunk”: a dicséretre, az ötöstre, az elismerésre, a simogatásra, a jó szóra. A családban, az iskolában, a lakókörzetben, a munkahelyen, a villamoson, az utcán és a közértben. Azt tanultuk, hogy jól kell viselkedni, és ezt napjaink szinte állandó versenyhelyezeteiben fel kell mutatni.

Kereskedelem

Tudjuk, hogy számtalan esetben a cselekedeteink mikéntjébe üzleti, kereskedelmi motívumok is beleszövődhetnek. Nemcsak iskolai, munkahelyi környezetben, hanem valláshoz kapcsolható, ahhoz közelálló megfontolások mélyén gyakran rálelünk Istennel való egyezkedési szándékunkra. „Csak most az egyszer segíts, ha sikerül a (pl. vizsga), én soha többet nem teszem ezt vagy azt... és megteszem még amazt is...” Mondják, a zuhanó repülőgép is egy csapásra ateistamentessé válik.

Elhatárolódás

„Izzadjon meg kezedben az alamizsna, tudd, hogy kinek adod, ki a rászorult” (Didakhé).

A böjt, az ima, és hasonlóképpen az alamizsnálkodás előkészítése is elhatárolódást jelent a haszon-szerzésre optimalizált külső világtól, és az emberek kandi tekintetétől. Befelé figyelést, befelé fordulást, zavaró tényezőktől való eltávolodást igényel az ember. Olyan dolgokat és körülményeket is kizárunk ilyenkor, amelyek általában semleges vagy pozitív tartalommal bírnak azért, hogy valamilyen értékesebbnek felismert célhoz közelebb juthassunk. Ebben akadályoznak, vagy zavarnak még a természetes dolgok is.

Az ember a lelki élet során saját magáról akar többet megtudni, hozzáigazítani magát, mindennapjait, törekvéseit egy belső iránytűhöz. Összehasonlíttja jelenlegi életét azzal az életprogrammal, melyért a földre született; összeveti lehetőségeit a korlátokkal, melyek között él, útmutatást keres és talál a hogyan továbbra. A lélek indíttatásait, a szív döntéseit, és a gyarlóság korlátait veszi számba. Ezekről nem szívesen beszél, menet közben semmiképpen sem oszt meg gondolatokat, *magatartásával nem provokál ki érdeklődést*, hiszen az túl korai lenne még.

Jól tudjuk, hogy még a steril laboratóriumi vizsgálatok eredményeit is befolyásolja, a vizsgált folyamatot torzítja a megfigyelés, a jelenlévő megfigyelő személye. Mennyivel inkább igaz ez ránk nézve: megváltozunk, ha néznek minket, még akkor is, ha nem is látjuk a titokban figyelőt. Zavartalan együttlét bárkivel is – Istennel, saját belső világunkkal – csak intim körülmények között, kamrában, rejtekben lehetséges.

Képmutatás

Elhatárolódnai a külső világtól mást is jelenthet. Mit mondhatunk arról az emberről, aki a közfigyelmet tudatosan megszervezi magának azért, hogy nyilvánosan adakozhasson, vagy azért, hogy böjtölése köztudott és elismert legyen. Az, akit a három esetben bemutat Jézus, az a képmutató, a színész. Ő szintén elhatárolja magát, valós énjét, valódi gondolatait és döntéseit a többiektől. Képet mutat fel – csak éppen nem saját magáról. Ő nem látszik azon a képen – másképp mondva: nem ő látszik rajta. Erre gonddal ügyel. A kép mögött él, a képhez képest ő nagyon más. Miben? Törekvéseiben, alapvető igényeiben, irányultságában. A paraván, amit látunk, a kép, amit mutat, éppen azt a célt szolgálja, hogy eltakarja őt.

Maga és a többiek közé olyan díszletet emel, amely a külvilág nézői számára elfogadható, sőt dicséretre méltó. És a környezetet alkotó embereknek, véleményformálóknak, a számára fontosoknak tetszik a mutatvány. Erich Fromm marketing-személyiségnek határozza meg az ilyen embertípust, akire jellemző az is, hogy mindig annak ad igazat, akivel éppen beszél. Ettől hasznót remél, vár, elvár és kap. A marketing-személyiség a vallási (és nemcsak vallási) cselekményeket a szokások miatt hajlja végre – de ezekben sem ő maga nincs jelen a maga tudásával, meggyőződésével, döntéseivel és akaratával, sem Isten, akivel kapcsolatban maga a tett mint ok, mint indok felmerül.

Jézus nem tér ki korunknak arra az erős igényére, sőt gyakorlatára, hogy hajlamosak vagyunk megmagyarázni annak az embernek a magatartását, aki csak a „szín”-en létezik, csak ott él, csak ott VAN, csak a „szín”-nek él, szól, beszél, cselekszik, és aki a színpadról lelépve (otthon, utcán, munkahelyen, bárhol az életben máshol) már nem ugyanaz az ember. Akinek ahhoz nincs sok köze, amit a színen elvárnak tőle, és amit eljátszik mert tettének célja érdekeinek teljesülése, mely a nyilvánosság révén megvalósul.

Magyarázataink e személyiségre manapság meglehetősen sematikusak. Általában az enyhítő körülmények felsorolására szorítkoznak: nehéz gyerekkor, és a mentő körülményeket keresik: fél valamitől, nem tud – szeretne, de nem képes –, és/vagy nem akar hitelessé válni. Vagy pl. pótlást keres, hogy személyisége, bizonytalan egyénisége egyensúlyt találjon. A külső megerősítés létfontosságú a számára, azért, hogy „kis senki valójánál” többnek érezhesse magát. Hogy hasonuljon a többiekhez, azokhoz – a látszat és önmenedzselés szerinti – sokakhoz, a sikeresekhez, akiknél társadalmilag is kevesebbnek, alávettettebbnek érzi magát. Ő „csak” meg akar felelni. Ahogy gyerekkora óta mindig.

Nyájhoz tartozni

Ez nagyon kényelmes, nagyon békés, máskor pedig üzletileg indokolható, sokak számára életbevágó, életmentő lehet. Nyájhoz tartozni azonban csak a nyájtagok színe előtt felmutatható és külsőleg legalább velük azonosan kivitelezett cselekedetekkel lehet. Nem szükséges a bátorság, és majd nem kell a szokásoktól való „deviáns”-nak minősített eltérést magyarázni. Nem kell szembeállni senkivel. Béke, nyugalom.

Aztán meg, ugye, elég formailag megfelelni – nem kíván tőlünk gyökeres változást, végiggondolást, töprengést. Nem kíván sokat. Csak alkalmazkodást. Jó fejnek lenni mindig termékeny és kifizetődő. A jó fej nemcsak magának hasznos, de szinte mindenkinek. Helyeslésével, utánzásával hátországot ad a hangadóknak, miközben megerősíti a hangerővel fedett, magukban is bizonytalan nagyszájúakat. Tőlük is elismerést vár és kap. Ehhez a magatartáshoz elég kevés kell: úgy viselkedni, mint mások, és óvatosan, néha túltenni még a strébereken is. Ez csodálatot vált ki a nézőközönségből, hálát az alamizsnát elfogadóból.

Összefoglalásul:

ez az egyszerűbb, az erőfeszítést nem igénylő magatartás,
benne maradunk a fősodorban,
jó üzlet van számára a dologban,
nem kell gondolkozni, mérlegelni, nem kell önálló döntést hozni,
felölttként is lehet, és elégnek bizonyul kiskorúnak maradni.

Mikor jön el az idő, amikor mindez már nem számít – amikor önjáróvá, belsővé válik az igény: jót cselekedni, imádkozni, böjtölni. Hitelessé, igazzá válni, változni, fejlődni. Hogyan érlelhetjük ki ezt magunkban – vagy életünk végéig megmaradunk kicsit infantilisnak? Gyereknek?

Legyél „csak” Istennek tetsző – mondja Jézus.

Cselekedeteid okát és célját az a mód mutatja meg, *ahogyan* teszed azokat. Ha Istenhez szólsz, és az valóban fontos neked, akkor nem osztod meg a figyelmedet sem más személyekkel, sem más tevékenységekkel. Kizárod az oda nem illő, megosztó körülményeket. Amit teszel, azt külső, zavaró momentumoktól teljesen megtisztítva tedd. Ebben az állapotban magától értetődő, lehetséges és természetes számon *nem* tartani a jótetteket (ne tudja a jobb kéz, mit csinál a bal), nem várni hálát, köszönetet, csodálatot. *Legyél.* Ez a létige nagyon sokat fejez ki a tartalomból. Azt a szintet, ahol éppen vagy, és azt fejlődési perspektívát, ami teremtett valód, azaz személyiséged lehetősége. Mi ez a lehetőség? A belső szabadság visszaszerzése minden hiábavaló, közvélekedéstől és személyektől való függési viszony leépítése után. Jézus szerint ehhez kapcsolódik a következmény: az Atya jutalma, melynél nincs fontosabb és nagyobb immanens és transzcendens életünk szempontjából.

Vinczéné Géczy Gabriella, Budapest